

Redactioneel

De *Bijdragen en Mededelingen betreffende de Geschiedenis der Nederlanden* wil weergeven wat er momenteel in de wetenschap der geschiedenis speelt, een bijdrage leveren aan lopende debatten en signaleren wat historici bezighoudt. De *BMGN* heeft een aparte rubriek voor discussie over actuele vraagstukken, de *Arena*. Zo komt in dit nummer de vraag aan de orde wat de semipermanente discussie over de positie van de provincies in het Nederlandse politieke en bestuurlijke bestel betekent voor de geschiedschrijving. Dit is een vraagstuk dat niet snel van de agenda zal verdwijnen, al was het maar omdat bij de vierjaarlijkse verkiezingen voor de Provinciale Staten altijd de vraag wordt opgeworpen waar de provincies eigenlijk voor dienen, hoe ze zijn ontstaan en of ze nog wel een weerspiegeling zijn van een levend regionaal besef. Ook zonder dat er verkiezingen in het verschiet liggen is het thema dus in een hogere zin actueel. De alledaagse actualiteit valt buiten het gezichtsveld van dit driemaandelijkse historisch-wetenschappelijke tijdschrift. Als de partijleider van de VVD een persconferentie houdt om bekend te maken dat hij de beginselen van het liberalisme heeft herschreven of als een rivierdijk in Gelderland het dreigt te begeven, kan niet verlangd worden dat de *BMGN* daar bovenop springt.

Toch bevat deze aflevering een hoogst actuele bijdrage. Ongeveer op het moment dat deze *BMGN* bij de leden van het Historisch Genootschap en de overige abonnees in de bus valt, zal in Amsterdam in een speciale zitting van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen de Dr. A.H. Heinekenprijs voor de Historische Wetenschap 2008 uitgereikt worden aan de Anglo-Amerikaanse historicus Jonathan Israel en wel, zoals het in het persbericht heet, voor zijn wezenlijk nieuwe visie op de geschiedenis van de Verlichting. De Heinekenprijs voor de Historische Wetenschap is de meest prestigieuze prijs die een historicus kan ontvangen en grootheden als Peter Burke en Jacques le Goff gingen Israel voor. Jonathan Israel schreef een hele reeks werken over de Nederlandse en Europese geschiedenis, waaronder zijn omvangrijke *The Dutch Republic* wel het meest bekend is geworden. De Heinekenprijs is hem echter primair toegekend voor zijn boeken over de Verlichting, te beginnen met *Radical Enlightenment* uit 2001 en in 2006 gevolgd door *Enlightenment Contested*. Het volle licht valt in die boeken niet op wat voor velen de gematigde hoofdstroom is van de Verlichting, verpersoonlijkt door zulke filosofen als Locke en Voltaire, maar op de radicalere varianten van het Verlichtingsdenken, die alle min of meer hun oorsprong vinden in het denken van de Nederlandse filosoof Spinoza. In de ogen van Israel is Spinoza de sleutelfiguur in de emancipatiebeweging die ten grondslag ligt aan de moderne seculiere, democratische en tolerante samenleving. Een boek als *Radical Enlightenment*, hoe geleerd ook, is daarmee ook een boek met een boodschap, een boek dat uitdaagt tot stellingname in de actuele discussie over de betekenis van de Verlichting voor de hedendaagse samenleving. Het was de jury van de KNAW bekend dat Israel met zijn boeken een positie kiest in die hedendaagse discussies en dat zijn boeken in de

historische wereld voor de nodige discussie hebben gezorgd. Een ‘veilige’ keuze was de uitverkiezing van Israel dus allerminst – maar wie heeft ooit beweerd dat de Koninklijke Akademie geen keuzes durft te maken?

Jonathan Israel is een gewaardeerd lid van de Advisory Board van dit tijdschrift. Hij levert er ook regelmatig bijdragen aan, zoals mag blijken uit de drie recensies die hij voor deze aflevering schreef. De redactie van de *BMGN* feliciteert Jonathan Israel van harte met de toekenning van de Heinekenprijs voor de Historische Wetenschap 2008. Maar zij doet ook wat van haar verwacht mag worden door – leve de actualiteit – juist in deze aflevering een omvangrijke kritische beoordeling van *Radical Enlightenment* te plaatsen, en wel van de hand van niemand minder dan de emeritus-hoogleraar vroegmoderne geschiedenis aan de Vrije Universiteit, Willem Frijhoff. Frijhoff is op sommige punten een wezenlijk andere mening toegedaan dan Jonathan Israel, maar tegelijk was hij wel de voorzitter van de jury die unaniem besloot Israel voor de Heinekenprijs voor te dragen. Ieder leze voor zichzelf hoe hij in dit recensie-artikel zijn positie tegenover het werk van Israel heeft bepaald.

Namens de redactie,
Klaas van Berkel